

SEBASTIAN REJAK
Lublin

„POJEDNANIE PRZYNAGLA NAS”
Sprawozdanie z seminarium poświęconego Drugiemu
Europejskiemu Zgromadzeniu Ekumenicznemu w Grazu
Lublin, 27 października 1997 roku

W dniu 27 października 1997 r. na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim tutejsze Koło Naukowe Teologów we współpracy z Instytutem Ekumenicznym zorganizowało otwarte seminarium dyskusyjne zatytułowane „Pojednanie przynagla nas”. Było ono w całości poświęcone Drugiemu Europejskiemu Zgromadzeniu Ekumenicznemu, które odbyło się w dniach 23-29 czerwca 1997 r. w Grazu (Austria) pod hasłem: „Pojednanie – dar Boży i źródło nowego życia”

I. TEMATYKA REFERATÓW

1. Pierwszy spośród zaprezentowanych referatów nosił tytuł *Wprowadzenie w problematykę: Od Bazylei do Grazu* i został wygłoszony przez dra Leonarda Górkę SVD (IE KUL). Obszerna część referatu dotyczyła Pierwszego Europejskiego Zgromadzenia Ekumenicznego, które odbyło się w r. 1989 w Bazylei i poświęcone było tematyce „Pokój przez pojednanie”. Spotkanie w Bazylei, podobnie jak to w Grazu, zorganizowane było przez Konferencję Kościołów Europejskich (KEK) i Katolicką Radę Konferencji Biskupów Europy (CCEE). Prelegent podkreślił fundamentalną zasadę obu spotkań, będącą jednocześnie motywem ich zwołania: „Nie będzie pokoju, sprawiedliwości, pojednania i jedności europejskiej, jeśli nie będzie pojednania i większej jedności pomiędzy Kościołami chrześcijańskimi, a także religiami obecnymi na naszym kontynencie”

Ocena Pierwszego Zgromadzenia Ekumenicznego w Bazylei, jak zaznaczył L. Górka, wypadła jednak różnie w opinii dwóch jego przewodniczących. Dla kard. Carlo Marii Martiniego spotkanie to „było impulsem zachęcającym do dalszego działania”. Natomiast w odczuciu moskiewskiego patriarchy Aleksego II Zgromadzenie niewiele

pomogło ruchowi ekumenicznemu i pokazało spadek zainteresowania na rzecz sprawiedliwości, pokoju i zachowania stworzenia. Ostatecznie uznał on jednak potrzebę zwołanie następnego zgromadzenia ekumenicznego w Europie.

Po ośmiu latach staliśmy się świadkami Drugiego Europejskiego Zgromadzenia Ekumenicznego, które odbyło się w czerwcu 1997 r. w Grazu. Prelegent stwierdził, że w czasie obrad organizatorzy nawiązali „do działań poprzedniego Zgromadzenia” a jednocześnie podjęli najbardziej aktualne problemy: niedawny konflikt wojenny w byłej Jugosławii oraz konflikt między prawosławiem a Kościołem rzymskokatolickim (zerwanie dialogu doktrynalnego). Referat zawierał interesujące dane statystyczne. „W tym największym tegorocznym wydarzeniu ekumenicznym” – jak je określił L. Górka, wzięło udział ok. 700 oficjalnych delegatów i ponad 10 tys. innych uczestników. Spośród tej olbrzymiej rzeszy przybyłych do Grazu chrześcijan ponad połowę stanowili mieszkańcy Europy Wschodniej. Nasz kraj reprezentowało 10 przedstawicieli Polskiej Rady Ekumenicznej i 15 przedstawicieli Kościoła rzymskokatolickiego. Natomiast grupa Polaków uczestniczących w Zgromadzeniu w charakterze obserwatorów sięgała setki.

Kończąc L. Górka wspominał o zredagowanym przez Zgromadzenie dokumencie końcowym i tzw. Orędziu-Przesłaniu, które – jak twierdzono – było mniej kontrowersyjne niż sam dokument główny.

2. Jako drugi przewidziany był referat ks. dra Zygfrieda Glaesera (Uniwersytet Opolski), który niestety nie mógł przybyć do Lublina, dlatego przesłany przez niego tekst został streszczony przez ks. dra Stanisława Kożę. Referat nosił tytuł *Pojednanie jako zadanie Kościołów. Refleksje na marginesie wystąpień niektórych przedstawicieli hierarchii Kościołów tradycji wschodniej i Kościoła rzymskokatolickiego*. Materiał przygotowany przez ks. Z. Glaesera zawierał próbę oceny obecności patriarchy Aleksego II, przemyślenia na temat faktu absencji patriarchy Bartłomieja I oraz informacje dotyczące wystąpienia biskupa unijnego Lubomira (Ukraina) i kilku przedstawicieli Kościoła rzymskokatolickiego.

3. Kolejny referat, zatytułowany *Poszukiwanie widzialnej jedności Kościołów. Doświadczenia delegata z pracy w grupie roboczej*, zaprezentował ks. dr Stanisław Józef Koza (IE KUL). W uwagach wprowadzających naświetlone zostały zasady działania grup roboczych (w których uczestniczyło ogółem 350 przedstawicieli KEK i tyle samo reprezentujących CCEE). Każda z 30 grup pracowała nad szczegółowym zagadnieniem tekstu bazowego, zaleceń działania lub postulatów; przy tym w obrębie jednej grupy posługiwano się tylko jednym językiem (tzw. *original language*, który był podstawą do tłumaczenia tekstów cząstkowych na pozostałe oficjalne języki Zgromadzenia).

W dalszej części swojego referatu ks. S. J. Koza przedstawił przebieg prac w grupie 12 (I), której obrady skoncentrowane były wokół tematu: „Poszukiwanie widzialnej jedności między Kościołami” Prelegent podkreślił kilkakrotnie, że „tematy przewidziane do dyskusji nie zawsze pokrywały się jednak z rzeczywistymi”, wskutek

tego niektóre zagadnienia zostały potraktowane powierzchownie. Moderatorem grupy był bp František Radkovsky, przewodniczący Ekumenicznej Rady Kościołów Czech, zaś prowadzącym (reporterem) – dr Colin Podmore z Kościoła anglikańskiego (językiem roboczym był niemiecki). Uczestnikami tej grupy z ramienia KEK byli m.in.: bp Bernhard Heitz (Kościół starokatolicki, Austria), metropolita Damaskinos Papan-dreou (przedstawiciel Patriarchatu Ekumenicznego w Konstantynopolu, rezydujący w Chambésy koło Genewy), dr Hans-Georg Link (pracownik ERK w Genewie), natomiast z ramienia CCEE: bp prof. Kurt Koch (Bazylea), ks. dr hab. Henryk Seweryniak (Płock), bp José Sanchez-Gonzalez (sekretarz Konferencji Episkopatu Hiszpanii), ks. dr Leonard Górka (IE KUL), ks. dr Stanisław Józef Koza (IE KUL). Podczas prac grupy 12 (I) poruszano zagadnienia związane z: (1) wychowaniem do ekumenizmu, (2) prozelityzmem i misją, (3) gościnnością eucharystyczną.

4. Czwarty referat, zatytułowany *Judaizm, feminizm i papieństwo. O sprawiedliwości i obiektywizmie historycznym jako warunkach dialogu ekumenicznego*, przedstawił Sebastian Rejak, student teologii KUL, uczestnik-obszernator Zgromadzenia w Grazu. Trójdziałność tematu została podyktowana bogactwem różnego rodzaju spotkań i warsztatów dyskusyjnych, które zorganizowano w czasie spotkania ekumenicznego. Autor zaznaczył, że jego celem nie była „wyczerpująca w szczegółach analiza teologiczna ani udzielanie jednoznacznych odpowiedzi”, lecz raczej formułowanie „pytań prowokujących do myślenia”

Spośród przywołanych w czasie referatu postaci na szczególną uwagę zasługuje ówczesny Naczelny Rabin Francji – René-Samuel Sirat. W czasie forum na temat dialogu żydowsko-chrześcijańskiego przypomniał on, że chrześcijanie tak często proszą Boga o przebaczenie, natomiast – zgodnie ze słowami Miszny – „Bóg może przebaczyć tylko to, co zawinione przeciw Niemu; to zło, które wyrządzono człowiekowi, może wybaczyć tylko ten, kto doznał krzywdy”

Do ważniejszych punktów referatu należy także zaliczyć przedstawione przez prof. Bruno Forte postulaty, aby: (1) chrześcijanie nie wymawiali tetragramu oznaczającego Imię Boże (JHWH) oraz aby (2) wszystkie Kościoły Europy obchodziły razem Dzień Judaizmu w wigilię Tygodnia Modlitw o Jedność Chrześcijan (17 stycznia).

Dość dużo uwagi prelegent poświęcił zagadnieniom feminizmu. Streścił m.in. problematykę, którą zajmowano się w specjalnie przygotowanym „Centrum kobiet” („Heilandskirche Frauenzentrum”). Spośród najistotniejszych tematów warto wymienić następujące: (1) skrajnie maskulinistyczna interpretacja niektórych tekstów biblijnych; (2) problem języka liturgicznego (*inclusive language*); (3) rola kobiety i realizacja jej uzdolnień we wspólnocie Kościoła; (4) przemoc seksualna i ekonomiczna wobec kobiet; (5) teologia kobieca w nurcie współczesnych teologii chrześcijańskich.

W końcowej części referatu S. Rejak dotknął tematyki prymatu Biskupa Rzymu, której poświęcony był jeden z „grazowskich” warsztatów teologicznych. Przedstawione zostało m.in. stanowisko włoskiego dziennikarza Giancarlo Zizoli. Proponował on

„reformę papieżstwa, która nie może być powierzchowna, ale radykalna, nawet koncyliarystyczna” Natomiast podczas dyskusji pewien pastor protestancki zauważył, że tak często podnoszony przez rzymskich katolików tekst Mt 16, 16-20 (mesjańskie wyznanie Piotra) jest bliźniaczo podobny do J 11, 27 (wyznanie Marty: „Ja mocno wierzę, żeś Ty jest Mesjasz, Syn Boży, który miał przyjść na świat”). Autor referatu skonkludował, iż „mógłby to być ciekawy temat dla rzymskich teologów, zwłaszcza biblistów”

5. Ostatni referat nosił tytuł *Kościół chrześcijański w Europie Środkowo-Wschodniej wobec problemu pojednania*. Był to dwugłos Galiny Orłowskiej i mgra Ryszarda Obarskiego (absolwenci teologii KUL), także uczestników-obszerników Zgromadzenia. We wstępie R. Obarski stwierdził, że było to pierwsze w Europie spotkanie chrześcijan, w którym tak licznie wzięli udział prawosławni, protestanci, katolicy i grekokatolicy z krajów środkowoeuropejskich. W Grazu reprezentowali Polskę członkowie Kościoła ewangelicko-augsburskiego, ewangelicko-reformowanego, Kościoła metodystów, Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego, Kościoła Polskokatolickiego, Starokatolickiego Kościoła Mariawitów w Polsce, Polskiego Kościoła Chrześcijan Baptystów i Kościoła rzymskokatolickiego.

W czasie forum, które podjęło tematykę „Zaangażowania dla pojednania między ludami i narodami”, mówiono m.in. o problemach Polski, Białorusi i Ukrainy. Prelegent zauważył, że jedną z najistotniejszych kwestii, jakimi zajmowano się podczas dyskusji, było pytanie: „Co mogą zrobić Kościoły w tym regionie?” Jako próba odpowiedzi przedstawiony został dokument opracowany przez Grupę Roboczą Komisji Kontaktów Polskiej Rady Ekumenicznej i Kościoła Ewangelickiego Niemiec zatytułowany *Nowe podziały w Europie? Pojednanie zadaniem Kościołów na Ukrainie, Białorusi, w Polsce i Niemczech*. Warte przytoczenia są słowa dokumentu, które jasno stwierdzają, że „na naszej drodze popełniliśmy błędy” R. Obarski potwierdził, że w czasie dyskusji podkreślono potrzebę przyznania się do porażek, także w dialogu doktrynalnym. Z drugiej jednak strony zauważono, iż zarówno doświadczenia pozytywne, jak i negatywne mogą być pożyteczną lekcją dla chrześcijan.

Kontynuując tematykę Kościołów Europy Wschodniej Galina Orłowska przybliżyła słuchaczom problemy dialogu katolicko-prawosławnego na Białorusi i Ukrainie. Białoruś jest krajem w 60% prawosławnym; dwumilionowa wspólnota rzymskich katolików jest mniejszością, postrzeganą na dodatek jako ludność polska. Jest to skutek polonizacji tamtejszego Kościoła rzymskokatolickiego. Kolejnym problemem Białorusi (i Ukrainy), jak wynikało dalej z referatu, jest brak doświadczenia demokracji. Dosadnie wyraził to dr Iwan Dostos (Mińsk), sekretarz Okrągłego Stołu Białoruskich Kościołów: „komunizm upadł, ale mimo wszystko działa stara niezdolność do dialogu” G. Orłowska wspominała także o złożonej sytuacji unitów na Zachodniej Ukrainie oraz o napięciach między Prawosławnym Kościołem Autokefalicznym a tradycyjnym Kościołem podlegającym patriarchatowi moskiewskiemu, mających miejsce w Centralnej i Wschodniej Ukrainie. W referacie pojawiła się również

wzmianka o zadrażnieniach, jakie niejednokrotnie wynikają na podłożu majątkowym (spory o świątynie i ruchomości).

II. DYSKUSJA

W dalszej części seminarium zaplanowano dyskusję z udziałem zaproszonych gości (wśród których znaleźli się przedstawiciele lubelskich Wspólnot chrześcijańskich, m.in. metodystów, prawosławnych, ewangelików, mariawitów, braci polskich) oraz oczywiście studentów KUL-u.

Warto choćby zasygnalizować problemy, o których mówił prawosławny ksiądz Władimir Aleksiejew (doktorant Instytutu Ekumenicznego KUL). Wspomniał on o oporach, jakie pojawiają się w prawosławiu odnośnie do ekumenizmu. Zgromadzenie w Grazu, przypomniał ks. Aleksiejew, zaczęło się od przykrego incydentu między Bartłomiejem I i Aleksym II. (Aleksemu Synod Moskiewski zabronił spotkania z Janem Pawłem II.) Coraz częściej też prawosławni zarzucają ruchowi ekumenicznemu jego „protestantyzację” Nierzadko słyszy się opinię: „Nie chcemy ekumenizmu z zachodnią twarzą”

*

Kilka dni później, 2 listopada 1997 r., niektórzy spośród uczestników Zgromadzenia w Grazu (L. Górka SVD, ks. S. J. Koza, K. Leśniewski i S. Rejak) wzięli udział w specjalnej audycji radiowej wyemitowanej przez Katolickie Radio Lublin. W programie wspomniano m.in. o Pierwszym Europejskim Zgromadzeniu Ekumenicznym, poruszono także niektóre tematy dyskutowane w Grazu. Próbowano również, co istotne, zastanowić się nad możliwościami przekazania „doświadczenia Grazu” lokalnym Wspólnotom chrześcijańskim.

*

Trzeba zaznaczyć, że to zorganizowane na KUL-u seminarium jest jednym z owoców ożywienia ekumenicznego chrześcijan Lubelszczyzny. Od marca 1997 r. prawie co miesiąc przygotowywane są nabożeństwa – spotkania ekumeniczne.